

ОПТИМІЗМ ЯК ХАРАКТЕРНА ОСОБЛИВІСТЬ ХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ

Протоіерей
Павло МЕЛЬНИК

Актуальність цієї статті полягає в тому, що незважаючи на те, що ми, згідно із соціологічними дослідженнями, живемо у країні, де духовність на високому рівні, кількість віруючих вимірюється не сотнями чи тисячами, а мільйонами, однак наше життя сповнене тривогою, печаллю, смутком, переживаннями, тобто песимістичні настрої як антицерковні, є пануючими у суспільстві. Сучасне християнство перестало бути радісним, і є небезпека, що воно взагалі перестане бути християнством у повному значенні цього слова. Автор обґрунтовує актуальність теми, виходячи з практичного значення християнського оптимізму для продуктивного вияву і самореалізації людської особистості. Оптимізм як характерна особливість християнського світогляду має надзвичайно важливе значення в житті християнина, у його реалізації базових православних цінностей, серед яких істина, добро, милосердя, відповідальність, толерантність, терпимість тощо. Вищезазначене стало основною причиною вибору теми дослідження.

Об'єктом дослідження є християнський оптимізм. Предметом

У статті проаргументовано та доведено на основі вчення Церкви, що песимізм не є властивим церковному досвіду, а життя справжнього християнина сповнене безумовного оптимізму. Розглянуто та проаналізовано морально-аскетичний аспект православного оптимізму як світовідчуття.

Ключові слова: оптимізм, песимізм, гріхопадіння, радість, життя, смерть, християнин, любов.

Archpriest Pavlo MELNYK
*OPTIMISM AS A CHARACTERISTIC
FEATURE OF THE CHRISTIAN
OUTLOOK*

This article gives arguments and proofs on the basis of the Church's doctrine that pessimism is not characteristic of church experience, and the life of a true Christian is full of optimism. The moral-ascetic aspect of Orthodox optimism as a worldview is considered and analyzed.

Key words: optimism, pessimism, fall from grace, joy, life, death, Christian, love.

дослідження є христологічно-антропологічні, морально-аскетичні особливості прояву християнського оптимізму.

Метою публікації є: аналіз морально-аскетичного аспекту християнського оптимізму як світовідчуття та виявлення природи церковного життя як безумовного оптимізму. Виходячи з поставленої мети, автор ставить перед собою такі завдання:

- заперечити дуалізм нехристиянського поділу на добре і зло;
- показати на святоотцівському досвіді реалізацію православного оптимізму;
- зацентрувати увагу на проблемі згасання радості у суспільстві та в середовищі християн;
- розкрити християнство як віру радості.

Життя людини після гріхопадіння – це життя в ілюзії. Ілюзорність цього світу настільки охопила життя людства, що Богові доводиться будити людину тими засобами, які б спонукали її повернутися до реальності. Тут можна провести аналогію зі станом людини в момент замерзання. У найкритичніший та смертельно небезпечний момент їй стає тепло і з'являється сонливість. Для того, щоб урятувати, необхідно всіма засобами вивести людину з цього стану, розбудити, привести до свідомості. Реальність – одна (замерзання), а ілюзія – інша (тепло, комфортно, міцний сон). Це порівняння відображає людину в стані гріхопадіння: те, що є небезпечним, шкідливим, смертельним для людського існування, видається благом та необхідністю. З нашої точки зору, не церковне поняття оптимізму відповідає саме такій реальності. Такий оптиміст – це людина, яка живе в ілюзії, покращує її, працює, досягає, проте все звершується у координатах смерті. Це може бути досить успішна, з точки зору світу, людина, без проблем і труднощів, яка клопочеться про влаштування затишної каюти на потопуючому кораблі. Попри всю загрозу – оптимістичні настрої. Коли ж Бог хоче зупинити і перешкодити загибелі людини, посилавши їй рятівні засоби (хвороби, труднощі, страждання), то гріховна свідомість оцінює допомогу Божу як покарання, неприємності. Це сприяє зародженню песимістичних настроїв. У «хворобливому» та «сонному» стані самій людині важко зорієнтуватися і сприйняти створені Богом умови для спасіння. Тут важливо довірити Церкві та не обманюватися емоціями. Саме у Церкві людина стає справжнім оптимістом, песимізму тут не існує, вчиться бути християнином, життя якого починається з довіри до Церкви і виявлення його реального стану.

Унаслідок праці над собою та дії благодаті Святого Духа, жодна життєва ситуація не класифікується як добра чи погана, не викликає оптимістичних чи песимістичних настроїв, а сприймається із вдячністю Богові, радість не перестає наповнювати життя людини. Тут пригадується життє одного подвижника, який жив у вбогості, голоді, переносючи щоденно безліч скорбот і труднощів. Він справив велике враження на одного подорожнього, який мав змогу бути присутнім під час його молитви, сповненої подяки Богові за його безмежні ласки до нього. Гість сприйняв цю молитву як неправду, бо вважав і зовнішньо бачив, що Господь подвижнику нічого не допоміг. На це старець відповів, що в тому, що люди вважають втратою, зубожінням, він вбачає свою обдарованість, обдарованість з надлишком [2, с. 138]. Зате ми постійно жаліємося, що чогось позбавлені, до нас проявлено замало уваги, в нас немає тих чи інших благ. Нам навіть не спадає на думку, що Господь не обділив нас, а обдарував, звільнив нас, дав можливість бути багатими і щасливими, але по-іншому.

Церква вчить нас, що кожен день – свято. Про це свідчить церковний календар, який кожного дня подає численні приклади життя православних християн як зразок для наслідування. Це такі люди, які навчилися радіти Христовою радістю, котрі вміють співати Богові: «Алилуя». «Шлях цей простий і повний радості, повен світла, хоча вимагає мужності і відречення від себе, і часом, жертви... Але як все це прекрасно, і як все це просто, і як це досяжно; яким би був світ довкола нас, якщо б один з нас зумів так відгукнутися і сяяти в нашому середовищі, сяяти благодаттю, сяяти любов'ю, сяяти радістю і милосердям, сяяти суворістю подвигу, який робить людину подібною Богові», – пише митрополит Антоній Сурозький [2, с. 128-129].

Сьогодні ми спостерігаємо всезагальний відхід від віри – радість перестала бути основною тональністю самих християн. Якщо апостоли, які вийшли з Єрусалима на проповідь Христа назвали її благою, радісною, доброю звісткою, тобто Євангелієм, то і самі вони були сповнені цією радістю, світла. Їхня проповідь нам лунає не тільки зі сторінок Євангелія, вони до нас промовляють з хрестів, вогнищ, із пащів звірів, із пустель, морських глибин, бажаючи донести звістку про Життя і радість. Проте світ сьогодні стомлений через суперечки та докази. Люди століттями сперечаються і проливають кров, але це не призводить до покращення, а навпаки.

«Християн» немало на землі, але більшість, напевно, не розуміє, що преобразити світ можна лише радістю, яку ні люди,

ні страждання, ні смерть забрати не може. У чому ж полягає ця радість та як її досягти? Відповідь у Євангелії: «І зрадили ученики – побачивши Господа» (Ін. 20 : 20). Радість віри – не від викладу інформації та доказів, а від Того, про Кого говорить наше серце, що Він є Радість, Світло, Істина, від можливості бачити Його і пізнавати, тобто Ісуса Христа.

Погляд на життя невіруючої людини, як би вона не намагалася приглушити його буденними, суєтними клопотами, сповнений песимізму. Людина бачить, що все минає, щезає, проходить. Про такий страх писав Генріх Гейне: «Ми все запитуємо, запитуємо, допоки грудка глини не затикне нам рота, але невже це відповідь?» [7, с.666-667]. Бачимо, що там, де людина замислюється, немає місця неправдивій бадьорості, фальшивому оптимізму.

Але є те слово, єдине слово, яке можна сміливо і без страху поставити після слова «смерть», – любов. Вона перемагає смерть і час. У ній немає страху. Апостол Іван Богослов каже, що досконала любов виганяє страх (1 Ін. 4 : 18). Увесь світ пронизаний страхом, перш за все, страхом смерті. І лише той, хто любить, вільний від страху, бо вже віддав себе, віддав своє життя і має його в іншому. Любов не лише сильна, як ми сказали раніше, але у поєдинку зі смертю стає сильнішою. Спочатку смерть, поглинаючи Христа, думала, що це її торжество. Але твердиня небуття не знає, що Той, Хто віддав їй Себе, - зробив це з любові, а тому зсередини подолав страшне розділення. Христос воскрес і уможливив життя у світі, перемагаючи його тією любов'ю, яка сильніша смерті. Єпископ Калліст Уер стверджує: «Страждання і смерть Христа мають об'єктивне значення: Він зробив для нас те, чого ми нізащо не зробили б без Нього. Водночас ми не повинні казати, що Христос постраждав замість нас, а радше, що Він постраждав заради нас. Син Божий страждав до смерті не для того, щоб ми були звільнені від страждань, а для того, щоб наші страждання могли б бути Його. Христос пропонує нам шлях не поза стражданням, а просто через нього; не підміну, а збереження єдності... Отже, у хресті ми бачимо повну перемогу любовної покірності над ненавистю і страхом; найбільшу жертву, або добровільну самопожертву любовного співчуття, яскравий приклад творчої сили любові [3, с.87].

Ідеологи безбожності стверджують, що царство всезагального щастя наступить на землі в якомусь майбутньому, а Церква та її досвід говорить, що тут і зараз у теперішньому житті, у кожному мить, вирішується, чи буду я з Христом чи

проти Нього. Український філософ і мислитель Г. Сковорода говорить: «Втікай від наговору, прийми усамітнення, люби бідність, цінуй цноту, дружи із терпінням... Не бійся! Голод, холод, ненависть, гоніння, наклеп, наруга і всякі утруднення не тільки зносні, але й солодкі, коли ти для цього народжений. Господь твій – сила твоя. Це все робить тебе гострішим і крилатішим» [5, с. 441].

Тому важливо не сприймати «зло» як зло, бо це є поштовхом до зародження песимізму. Промахом людини часто стає сприйняття і оцінка милості Божої як зла, труднощів як покарання. Кожен претендент на християнство має мати євангельське мислення і в результаті – євангельський спосіб життя. Усе це зводиться до одного слова – радість. Це чітко відображено у святому Євангелії від Луки, у якому на початку зазначено: «Я звіщаю вам велику радість» (Лк. 2 : 10) і яке закінчується розповіддю про те, що апостоли по вознесінні Господа повернулися з великою радістю (Лк. 24: 52). Отець Олександр Шмеман пише: «Від самого свого початку християнство було проголошенням радості, єдино можливої радості на землі... Без проголошення цієї радості християнство незбагненне. Лише радістю Церква здобула перемогу у світі, і вона втратила світ, коли втратила радість, перестала бути її свідченням. З усіх звинувачень проти християн найстрашнішим було те, яке висунув Ніцше, сказавши, що у християн нема радості... І ми повинні відновити значення цієї великої радості» [6, с. 29].

Перебування у Церкві Святого Духа – джерело відкриття у людях і у собі Царства Божого. І якщо людина це виявляє, то не перебувати у не радості неможливо, тому що це Царство Бога об'єктивно існує і переживається особисто як царство блаженних і блаженства, тому цю радість ніхто і ніщо не може подолати [4, с. 565].

Таким чином, у церковній свідомості живе таке усвідомлення радості, яку ніхто не може забрати, бо ця радість є повною. Апостол Павло пише: «Бо я певний, що ні смерть, ні життя, ні ангели, ні початки, ні сили, ні теперішнє, ні майбутнє, ні висота, ні глибина, ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любови Божої, що в Христі Ісусі, Господі нашому» (Рим. 8 : 38-39).

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: В українському перекладі з паралельними місцями /Переклад Патріарха Філарета (Денисенка). – К.: Видання Київської Патріархії УПЦ КП, 2004. – 1416 с.
2. Антоний (Блум), митр. Сурожский. Во имя Отца и Сына и Святого Духа: Проповеди. – К., 1997. – 328 с.

3. Калліст Уер, єп. Православний шлях. – К. : Дух і літера, 2003. – 176 с.
4. Свешников В., прот. Очерки христианской этики. – М. : Лепта Книга, 2010. – 784 с.
5. Сковорода Г.С. Розмова, названа алфавіт, або буквар миру. – К.: Обереги, 2005. – Т.1. – 528 с.
6. Шмеман А., прот. За жизнь мира. – М. : Гранат, 2018. – 152 с.
7. Шмеман А., прот. «Я верю». Что это значит? О главном в христианстве. – ПСТГУ, 2013. – 1176 с.
8. Яннарас Х. Ч. Свобода етосу. – К.: Дух і літера, 2003. – 268 с.

-
1. Bibliia. Knyhy Sviashchenoho Pysannia Staroho i Novoho Zavitu: V ukrainskomu perekladi z paralelnymy mistsiamy /Pereklad Patriarkha Filareta (Denysenka). – К.: Vydannia Kyivskoi Patriarkhii UPTs KP, 2004. – 1416 s.
  2. Antonyi (Blum), mytr. Surozhskiy. Vo ymia Ottsa y Syna y Sviatoho Dukha: Propovedy. – К., 1997. – 328 s.
  3. Kallist Uer, yep. Pravoslavnyi shliakh. – К. : Dukh i litera, 2003. – 176 s.
  4. Sveshnykov V., prot. Ocherky khrystyanskoï etyky. – М. : Lepta Knyha, 2010. – 784 s.
  5. Skovoroda H.S. Rozmova, nazvana alfavit, abo bukvar myru. – К.: Oberehy, 2005. – Т.1. – 528 s.
  6. Shmeman A., prot. Za zhyzn myra. – М. : Hranat, 2018. – 152 s.
  7. Shmeman A., prot. «Ya veriu». Chto eto znachyt? O glavnom v khrystyanstve. – PSTHU, 2013. – 1176 s.
  8. Yannaras Kh. Ch. Svoboda etosu. – К.: Dukh i litera, 2003. – 268 s.